

Jerzy Zathey

Świeżo rozpoznany fragment druku 1548 r. : (Jerzego Tyczyna "In funere Sigismundi Magni Carmen)

Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce
literatury polskiej 39, 188-191

1950

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

ŚWIEŻO ROZPOZNANY FRAGMENT DRUKU 1548 r.

(JERZEGO TYCZYNA „IN FUNERE SIGISMUNDI MAGNI CARMEN“)

Bibliotekarz w czytelni działów specjalnych, podobnie jak na innych placówkach Biblioteki, służąc pomocą czytelnikom, styka się ciągle z nowymi zapytaniami nieraz nie dotyczącymi ściśle dziedziny jego specjalności. Odpowiadając na pytania, lub też poszukując materiału dla określonych zagadnień, równocześnie zbiera w pamięci obserwacje użyteczne dla innych czytelników i innych zagadnień. Często jednak spostrzeżenia zrobione przygodnie długo czekają na zainteresowanie nimi badaczy, tak jak nieraz cenne zabytki leżą dziesiątkami lat nieoglądane przez czytelników, choćby posiadały dla nich wielką wagę. Toteż szybkie, choćby częściowe podawanie ich do wiadomości szerszej grupie specjalistów — niezależnie od bezpośredniej współpracy bibliotekarzy z czytelnikiem — uchronić powinno ciekawe materiały od zapomnienia. Zapomnienie bowiem prowadzić może do największej tragedii, takiej, jaką w naszych czasach poniosło w Warszawie wiele bezcennych zabytków, gdy przepadły na zawsze unikaty nie dosyć zbadane i opracowane.

W krakowskich działach rękopisów i starych druków od dawna przeprowadzano doniosłej nieraz wagi badania nad makulaturą wylepioną z opraw. Nie wszystkie jednak wydobyte zabytki znalazły dla siebie imię. Nie wszystkie dotarły do czytelników. Niejednokrotnie dzieje się to dopiero dziś.

Z „arcyrzadkich“ druków elegii łacińskiej Jerzego Tyczyzna (zm. 1591) — w pierw humanisty przy krakowskim Uniwersytecie, potem w ciągu 30 lat rezydenta i agenta broniącego uczciwie polskich spraw wobec Kurii rzymskiej oraz pośredniczącego w stosunkach z włoskimi humanistami — znany był w B. J.: za ledwie jeden, z r. 1534 (por. Estr. T. XXXI, s. 447—8, Cim 4290). O innych przekazali wiadomości przed laty Janocki i Juszyński, lecz któż je widział? Okazuje się jednak, że istnieje w B. J. fragment drugiego utworu Tyczyzna wydobyty przez K. Piekarskiego (Mak. XVI) z oprawy książki C. Sigoniusa drukowanej w Wenecji w 1560 (Jus 6184/5). Jest to ... „in funere divi Sigismundi Magni carmen elegiacum“, drukowany 25. VII. 1548 u wdowy po Hieronimie Vietorze.

Ozdobę tego rzadkiego druku (Estreicher oczywiście nie zna egzemplarza) stanowi piękna, imitująca rękopis kursywa Vietora,

taka jak na innych jego drukach z lat 1521 i nast. i 1539. Z pieśni żalobnej po Zygmuncie I, której rozmiarów Bibliografia nie ustaliła — w dochowanym w B. J. fragmencie całości zachowało się 60 całkowitych wierszy, a drugie tyle dotarło do nas na stronach w połowie obciętych. Widzimy tu jak poeta przedstawiając boleść narodu po stracie króla oraz boleść jego żony Bony, opiewa zarazem zasługi Zygmunta I, m. in. zasługi króla dla budownictwa, wspominając o kaplicy Zygmuntownskiej.

Bliższe zbadanie okaże, czy znaleziony fragment elegii poprawi sądy o Jerzym Tyczynie jako poecie. W przyszłości należało by też zwrócić uwagę na ewentualny wpływ „Elegii“ Kallimacha na elegię Tyczyna, zwłaszcza że dotąd nie jest zbadane oddziaływanie Kallimacha na literaturę polską. Podanie tu zachowanego tekstu może zapomniane karty sprzed czterech wieków i pomoże innym do wydobycia z zapomnienia pełnego tekstu, który zapewne kryje się zapomniany w niewertowanych rękopisach.

(Kraków 19. III. 1950)

1.

Aurea pax regem, caedes, o...
 Pax hominem monstrant...
 Pace uigent leges, pacem s...
 Quam uereor populo n...
 Si tamen hostiles egit furo...
 Sarmaticum ferro depop...
 Corripuit gladios, et acute C...
 Pro patria hectoreo rob...
 Saepe pharetratum cum multi...
 Limitibus subito sensit a...
 Viribus exiguis magna quem...
 Aut dare ueloci terga C...
 Lecchiadis nunquam uictoria...
 Plurima signa suo uic...

1v.

...uper profuit arcus,
 ...ae semine natus equus.
 ...actas liquet ense sagittas,
 ...spicula felle forent.
 ...gelidis maestissimus undis.
 ...tristia fata suae,
 ...s, uario male tinctus amictu,
 ...Walacho subrubuisse ferunt.
 ...lanus, bella minatur,
 ...Dacia tota suos.
 ...dit uolitare Poloni,
 ...is rebus adesse ducem.
 ...quit fera castra tumultu,
 ...ytici sanguinis illa dedit.
 turmas.

2.

Thermodoontaeae quicquid m...
 Ister, et inuicti Mar...
 Praefuit his armis notus fe...
 Cui socius Michael tra...
 Iamque parum praede, terrae qu...
 Mosche tibi uisum est...
 Imperium Rheni cupida ia...
 Sed dubia ancipitis ale...
 Ecce Sigismundus Rex, p...

2v.

...aut quo fuga ducit euntem?
 ...tore bella gerunt.
 ...iando uincere pergis,
 ...est ingredienda modo,
 ...inctus brachia, uinctus
 ...e, Valete lares.
 ...antum dedit ista pudoris,
 ...pugna Boristenidis.
 ...pie Rex, arcere triumpho,

Taedia non magnis uir...	...multiplicantque tuas.
Ad gelidasque locat pia cast...	...ijs cum ciuibus urbes,
Inde etenim Geticus non...	...ulos Starodupeea dedit?
Fit via per fluuium, pro n...	...terrae congestit, opesque
Nonnullis uolucer, cymba...	...scilicet illud erat.
Concurrunt acies geminae...	...quod posse negabant.

3

Non Sismunde tuas uires tot barbara regna,
 Non te, fortunam sed timuere tuam.
 Haec merces pietatis erat, tu solus ab hoste
 Victori statuis digna trophea Deo.
 Nemo pias donis auxit melioribus aras,
 Nemo pares templis accumulauit opes.
 Quae limo fuerant constructa palatia diuum,
 Albaque gypsaea, nec bene tincta, luto.
 Nunc miris lapidum surgunt compagibus aedes.
 Inclyta Mygdonio marmore tecta rubent,
 Ascitusque peregrinis Alabaster ab oris,
 Vandalicis pingit structa sacella iugis.
 Auro collucent onerata altaria multo,
 In manibus credas illa fuisse Mydae.
 Congestasque omnes ex diuite Persidae gazas,

3 v.

Quis queat argenti numero perstringere massas.
 Stanislae tuo quas gerit ara tholo?
 Inclyta Rex, meritis posuit donaria diuis,
 Imminui proprias nec male sensit opes.
 Sel quo plura dedit, tanto maiora uicissim,
 Prestuit immensi dextera larga Dei,
 Respice, nunc Siculi spoliant qui more tyranni,
 Aras, sacrilega, templa, deosque, manu.
 Semper egent, sensimque siti grauiore premuntur.
 Solaque quam nigre diluet unda Stygis.
 Ille dedit diuesque fuit, Rex optimus, annos.
 Qui plusquam Pyhos uiuere dignus erat.
 Plangite Pierides, Dominum deflete Camenae,
 Perdidi regem perdidimusque patrem.
 Quare pone tuas animosa Polo... peltas,

4

Deuictus toties iam seruat foedera Moschus, ,
 Imploratque tuam Wallachus ipse fidem.
 Pax est, sed pacem reliquis quam sponte dedisti,
 Hanc tibi fatales non tribuere manus.
 Ultima quae domini, ruperunt stamina, per quem,
 Semper aperta tibi ianua pacis erat.
 Murice fulgentes chlamides, auroque rigentes,
 Abyce, pullata contege ueste caput.
 Ungue nota faciem, pia pectora tunde lacertis,
 Vnda graui maestas irriget imbre genas.
 Illa Deum soboles, tua lux, qua sospite nulli,
 Inferior fueras, nec minor. Occubuit,
 Occubuitque simul decus immortale tuorum,
 Omnis Vandalici gloria spesque soli.
 Aspice quo uultu, quam magno saucia uctu,

4 v.

Sfortiadum genus, Hesperiorum ex sanguine Regum,
 Sarmatici consors illa Bona imperij,
 Pallor obit faciem, pertentant frigora pectus,
 Ossa tremunt, tenerae diriguere comae.
 Increpat hei iustis crudella fata querelis,
 Singultu pauidos impediende sonos.
 Talis erat Priamo caeso Priameia coniunx,
 Hectore sublato talis et Andromache.
 Alcione erectis ita stabat flebilis ulnis,
 Humida submersi dum uidet ora uiri.
 Iure quidem Regina doles, tibi foedus amoris,
 Hic tibi legitimi uincla fuera thori,
 Que nunc rupta iacent fatorum legibus, eheu,
 Dimidium perijt pectoris inde tui.
 Iure dolent Natae pietas quas anxia matris.

Jerzy Zathey